EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 30.7.2024.
COM(2024) 348 final

# KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

## par progresu, kas panākts, īstenojot Direktīvu (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu

## 1. IEVADS

Direktīva (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu (turpmāk "direktīva") ir viens no likumdošanas instrumentiem, kas palīdz sasniegt Nulles piesārņojuma rīcības plānā 2030. gadam[1] noteiktos gaisa piesārņojuma mērķus. Tajā katrai ES dalībvalstij ir paredzētas valsts emisiju samazināšanas saistības 2020.–2029. gadam un vērienīgākas saistības no 2030. gada. Tā attiecas uz pieciem gaisa piesārņotājiem, kas rada būtisku negatīvu ietekmi uz cilvēka veselību un vidi, proti, sēra dioksīdu ($SO_2$), slāpekļa oksīdiem ($NO_x$), nemetāna gaistošajiem organiskajiem savienojumiem (NMGOS), amonjaku ($NH_3$) un smalkajām daļiņām ($PM_{2,5}$).

Direktīva stājās spēkā 2016. gada 31. decembrī, un ar to no 2018. gada 1. jūlija atcēla Direktīvu 2001/81/EK[2] par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju dažām atmosfēru piesārņojošām vielām. Direktīvā ir noteiktas valsts saistības samazināt piesārņotāju emisijas, kas izteiktas procentos no katra piesārņotāja emisijām bāzlīnijas gadā — 2005. gadā. Šīs saistības ir piemērojamas kopš 2020. gada, un emisiju dati pirmo reizi tika paziņoti 2022. gadā.

Direktīvā noteiktās emisiju samazināšanas saistības 2020.–2029. gadam atbilst tām emisiju samazināšanas saistībām laikam no 2020. gada, ko ES un tās dalībvalstis uzņēmušās *UNECE* Gaisa konvencijas[3] pārskatītā Gēteborgas protokola satvarā[4]. Ar direktīvu šīs starptautiskās saistības transponē ES tiesību aktos un nosaka vērienīgākas saistības laikam no 2030. gada.

Direktīva attiecas uz valsts emisiju kopapjomu. Tā ir daļa no ES tīra gaisa tiesiskā satvara; tajā ietilpst arī ES gaisa kvalitātes direktīva(s)[5] un ES tiesību akti, kas reglamentē gaisa piesārņojumu avotā[6]. Tīra gaisa tiesību aktu rezultatīva īstenošana ir būtiska, lai sasniegtu abus ar gaisu saistītos Nulles piesārņojuma rīcības plāna 2030. gada mērķrādītājus, proti, i) par vairāk nekā 55 % samazināt gaisa piesārņojuma (izteiktu kā priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu $PM_{2,5}$ daļiņu piesārņojuma dēļ) ietekmi uz veselību ES un ii) par 25 % samazināt ekosistēmu platību, kurā gaisa piesārņojums apdraud biodaudzveidību (salīdzinājumā ar 2005. gada līmeni).

Dalībvalstīm Direktīva (ES) 2016/2284 bija pilnībā jātransponē (t. i., jāiestrādā savos tiesību aktos) līdz 2018. gada 1. jūlijam.

---

1 COM/2021/400 final.

2 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/81/EK (2001. gada 23. oktobris) par valstīm noteikto maksimāli pieļaujamo emisiju dažām atmosfēru piesārņojošām vielām, OV L 309, 27.11.2001., 22. lpp.

3 1979. gada Konvencija par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos (Gaisa konvencija). https://www.unece.org/environmental-policy/conventions/envlrtapwelcome/the-air-convention-and-its-protocols/the-convention-and-its-achievements.html.

4 Konvencijai par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos pievienotais 1999. gada Protokols par acidifikācijas, eitrofikācijas un piezemes ozona samazināšanu, kas grozīts 2012. gada 4. maijā (grozītais Gēteborgas protokols). http://www.unece.org/env/lrtap/status/lrtap_s.html.

5 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/50/EK (2008. gada 21. maijs) par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai (OV L 152, 11.6.2008.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/107/EK (2004. gada 15. decembris) par arsēnu, kadmiju, dzīvsudrabu, niķeli un policikliskiem aromātiskiem ogļūdeņražiem apkārtējā gaisā (OV L 23, 26.1.2005.). Komisija 2022. gada 26. oktobrī ierosināja pārskatīt šīs direktīvas (COM(2022) 542 final/2). Padome un Parlaments 2024. gada sākumā panāca politisku vienošanos par pārskatīto direktīvu (https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

6 Pārskats ir pieejams šeit: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/air-pollution-key-sectors_en.

Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 258. pantu veica turpmākus pasākumus astoņos gadījumos, kad par direktīvas transponēšanu tika paziņots novēloti, nosūtot oficiālas brīdinājuma vēstules. Kopš tā laika visas astoņas lietas ir slēgtas.

Komisija ir pārbaudījusi paziņoto valsts pasākumu atbilstību un uzsākusi deviņas pārkāpuma procedūras sakarā ar valsts tiesību aktu neatbilstību direktīvas prasībām. Kopš tā laika visas šīs procedūras, izņemot vienu[7], ir slēgtas.

Saskaņā ar direktīvas 11. panta 1. punktu Eiropas Komisijai ir pienākums par direktīvas īstenošanā panākto progresu informēt Eiropas Parlamentu un Padomi.

Pirmais īstenošanas ziņojums tika sagatavots 2020. gadā[8]. Šis otrais ziņojums ir sagatavots četrus gadus pēc iepriekšējā ziņojuma, kā noteikts direktīvas 11. pantā. Tajā ir izklāstīti līdz šim gūtie panākumi direktīvas īstenošanā un iekļauts novērtējums par tās ieguldījumu 1. pantā noteikto mērķu sasniegšanā. Precīzāk, direktīvas 11. panta 1. punktā noteikts, ka Komisijai ir pienākums ziņot par progresu attiecībā uz

- direktīvas 4. pantā minētajiem indikatīvajiem emisiju līmeņiem un emisiju samazināšanas saistībām un attiecīgā gadījumā par iemesliem, ja tie nav sasniegti;
- gaisa kvalitātes līmeņiem saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas publicētajām gaisa kvalitātes vadlīnijām;
- Savienības biodaudzveidības un ekosistēmu mērķiem saskaņā ar 7. vides rīcības programmu.

11. panta 1. punktā arī noteikts, ka Komisijai

- jāapzina, kādi pasākumi vēl jāveic ES un dalībvalsti līmenī, lai sasniegtu šos mērķus;
- jāziņo par ES līdzekļu izmantošanu nolūkā atbalstīt pasākumus, ko veic, lai īstenotu šīs direktīvas mērķus;
- jāiesniedz Komisijas veiktās valstu gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmu un to atjauninājumu izskatīšanas rezultāti, ievērojot 10. panta 1. punkta trešo daļu;
- jāizvērtē šīs direktīvas ietekme uz veselību un vidi un tās sociāli ekonomiskā ietekme.

Turklāt 11. panta 2. punktā ir noteikts, ka Komisijai jāizskata turpmākas rīcības nepieciešamība, arī iespējami likumdošanas pasākumi, ja ziņojumā norādīts, ka indikatīvo emisiju līmeņu un emisiju samazināšanas saistību nesasniegšanu varētu izraisīt neefektīvi Savienības tiesību akti gaisa piesārņojuma ierobežošanai tā avotā, tajā skaitā to īstenošana dalībvalsts līmenī.

Šo ziņojumu papildinās ceturtais pārskats par programmu "Tīru gaisu Eiropā", kas plānots 2024. gada beigās un kas ir turpinājums iepriekšējiem izdevumiem[9], un tajā tiks sniegta informācija par atbilstības nodrošināšanas trajektoriju. Proti, 2024. gada pārskatā par programmu "Tīru gaisu Eiropā" tiks sniegts sīks analītisks novērtējums par to, cik lielā mērā dalībvalstis un ES kopumā virzās uz direktīvā noteikto emisiju samazināšanas prasību izpildi un uzlabo gaisa kvalitāti, tādējādi samazinot ietekmi uz cilvēku veselību un

---

7 Vēl aizvien atklātā procedūra ir uzsākta pret Poliju (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/INF_21_2743)

8 COM(2020) 266 final.

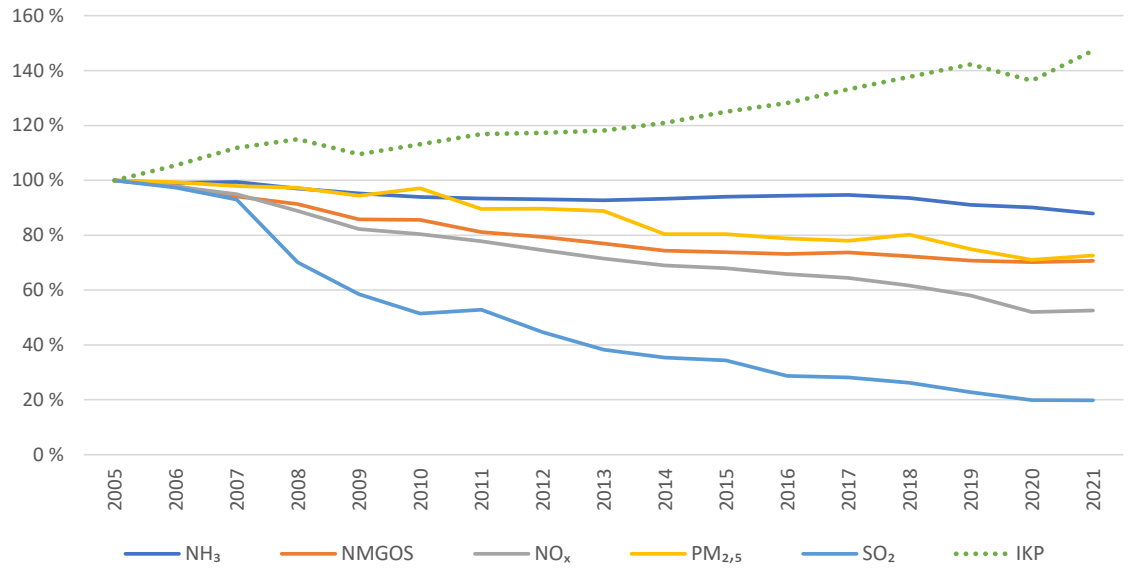
9 Visi pieejami šajā tīmekļa vietnē: https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-outlook_en.

vidi, kā arī par to, kādas ir nepieciešamo pasākumu un gaidītās ietekmes izmaksas un ieguvumi.

## 2. EMISIJU SAMAZINĀŠANAS SAISTĪBU LĪDZŠINĒJĀ UN PROGNOZĒTĀ IZPILDE

### 2.1. Līdz šim panāktais emisiju samazinājums un atbilstības pārbaudes

Kā norādīts direktīvā, galvenais dalībvalstu pienākums ir laikposmā no 2020. līdz 2029. gadam un no 2030. gada samazināt gaisa piesārņotāju $SO_2$, $NO_x$, NMGOS, $NH_3$ un $PM_{2,5}$ emisijas. Dalībvalstu emisiju samazināšanas saistības ir izteiktas procentos no 2005. gada emisiju līmeņiem. 1. attēlā ir parādītas šo piesārņotāju emisiju izmaiņas ES līmenī — redzams, ka laika gaitā ievērojami samazinājušās gandrīz visu piesārņotāju (izņemot amonjaka) emisijas. Tomēr šis grafiks slēpj atšķirības starp dalībvalstīm, kuru izmaiņas laika gaitā ir sīki izklāstītas Eiropas Vides aģentūras (EVA) publikācijās[10].




**1. attēls. 2005.–2021. gada $NH_3$, $PM_{2,5}$, NMGOS, $NO_X$ un $SO_2$ emisiju ES tendences procentos no 2005. gada līmeņa, izteiktas attiecībā pret ES dalībvalstu IKP procentos no 2005. gada IKP (avots: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023)**

Balstoties uz emisiju inventarizācijas pārskatiem, ko dalībvalstis katru gadu ziņo saskaņā ar direktīvu, Komisija pārbauda atbilstību emisiju samazināšanas saistībām. Pārskatos sniegtie emisiju dati ir ar divu gadu laika nobīdi. Jaunākie emisiju inventarizācijas pārskati, kas sniegti 2024. gada februārī, attiecas uz 2022. gada emisijām. Tāpēc 2022. gadā Komisija, par pamatu ņemot izskatītos 2020. gada emisiju datus, pirmo reizi pārbaudīja, kā dalībvalstis pilda emisiju samazināšanas saistības.

Kā parādīts 1. tabulā, kopējā atbilstība ir salīdzinoši laba attiecībā uz teju visiem piesārņotājiem — vienīgais izņēmums ir amonjaks. Komisija 2022. gadā konstatēja 19

[10] Informāciju par piesārņotāju tendencēm katrā valstī sk. šeit: https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7. Jaunāko informāciju par to, cik tālu dalībvalstīm ir līdz atbilstības panākšanai, un vispārēju progresa novērtējumu sk. šeit: https://www.eea.europa.eu/publications/national-emission-reduction-commitments-directive-2023.

neatbilstības gadījumus 14 dalībvalstīs[11]. Lai gan tas attiecas uz visiem pieciem piesārņotājiem, lielākā daļa neatbilstības gadījumu ir saistīti ar amonjaku. Tāpēc Komisija šīm 14 dalībvalstīm nosūtīja oficiāla brīdinājuma vēstules[12].

2023. gada atbilstības novērtējums, kura pamatā bija izskatītie 2021. gada dati, parādīja, ka lielākā daļa neatbilstību lietu nav atrisinātas un ka ir bijuši vēl daži pārkāpumi[13]. Komisija ir attiecīgi veikusi turpmākus pasākumus, 2023. gada novembrī[14] nosūtot trīs[15] papildu oficiāla brīdinājuma vēstules un deviņus[16] argumentētus atzinumus.

**1. tabula. Pārskats par emisiju samazināšanas saistību neizpildi, balstoties uz 2020. un 2021. gada datiem**

| **Piesārņotājs** | **Dalībvalstis, kas nav ievērojušas prasības 2020. gadā*** | **Dalībvalstis, kas nav ievērojušas prasības 2021. gadā†** |
|---|---|---|
| $NH_3$ | 11 dalībvalstis: AT, BG, DK, ES, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE | 10 dalībvalstis: AT, BG, DK, HU, IE, LT, LU, LV, PT, SE |
| $PM_{2,5}$ | 3 dalībvalstis: HU, LT, RO | 3 dalībvalstis: HU, PL, RO |
| NMGOS | 2 dalībvalstis: LT, PL | 3 dalībvalstis: LT, LU, PL |
| $NO_x$ | 2 dalībvalstis: LT, RO | 2 dalībvalstis: LT, RO |
| $SO_2$ | 1 dalībvalsts: CY | 1 dalībvalsts: CY |

* Saskaņā ar dalībvalstu 2022. gadā paziņotajiem inventarizācijas pārskatiem (uz kuru pamata 2023. gada janvārī tika izsūtītas oficiāla brīdinājuma vēstules).
† Saskaņā ar dalībvalstu 2023. gadā paziņotajiem inventarizācijas pārskatiem (uz kuru pamata 2023. gada novembrī tika izsūtītas oficiāla brīdinājuma vēstules un argumentētie atzinumi).

Lai varētu ticami novērtēt atbilstību, inventarizācijas pārskatiem ir jābūt kvalitatīviem. Komisija cieši uzrauga inventarizācijas pārskatu kvalitāti un atbalsta dalībvalstu centienus tos uzlabot (sk. šā ziņojuma 5.1. iedaļu), arī izskata un publicē valstu inventarizācijas pārskatus[17] un sniedz atbalstu spēju veidošanai.

Izskatot valstu inventarizācijas pārskatus, Komisija pārbauda sniegtās informācijas pārredzamību, precizitāti, konsekvenci, salīdzināmību un pilnīgumu.

Saskaņā ar 2023. gada izskatīšanas ziņojumu[18] lielākās daļas dalībvalstu inventarizācijas pārskatu kvalitāte bija laba, taču starp valstīm bija zināmas atšķirības, un daži pārskati bija ievērojami sliktākas kvalitātes. Ievērojami uzlabojumi ir iespējami visās jomās un visu piesārņotāju gadījumā, proti:

---

11 Bulgārija, Dānija, Īrija, Spānija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Ungārija, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija un Zviedrija.

12 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/LV/inf_23_142.

13 Horvātija 2023. gadā neiesniedza emisiju inventarizācijas pārskatu, tāpēc tā saņēma oficiāla brīdinājuma vēstuli. Šā iemesla dēļ tā 2021. gada emisiju atbilstības novērtējumā nav iekļauta.

14 Novembra pārkāpuma lietu pakete (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/inf_23_5380).

15 Luksemburga, Polija un Rumānija.

16 Bulgārija, Kipra, Īrija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Austrija, Portugāle un Zviedrija.

17 Sk. https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/emissions-inventories_en#review-of-national-emission-inventories.

18 ES mēroga novērtējumu sk. horizontālās izskatīšanas ziņojumā: https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/a43a894a-191f-42c1-bb45-5dfc696ebdb3/details?download=true.

- pārāk augstu vai pārāk zemu aplēstas emisijas un neatbilstības datu laikrindās;
- metodikas un pārrēķinu pārredzamības trūkums salīdzinājumā ar iepriekšējiem inventarizācijas pārskatiem;
- vajadzība pēc sarežģītākām metodēm, ar ko aplēst galveno emisijas avotu emisijas, kā arī pēc nenoteiktības analīzes.

Inventarizācijas pārskatu izskatīšanā novērtē ne tikai inventarizācijas datu kvalitāti, bet arī to, vai var pieņemt dalībvalsts pieteikumu par elastīguma iespēju izmantošanu saskaņā ar direktīvas 5. pantu. 5. panta 1. punktā ir izklāstīti nosacījumi, saskaņā ar kuriem dalībvalstis var koriģēt savus pārskatus. Korekciju jo īpaši var veikt, ja dalībvalsts piemēro uzlabotas inventarizācijas metodes, kas atjauninātas saskaņā ar zinātnes atziņām, kas gūtas kopš emisiju samazināšanas saistību sākotnējās noteikšanas.

2021. gadā viena dalībvalsts iesniedza jaunus korekcijas pieteikumus, savukārt vairākas citas atkārtoti iesniedza pieteikumus, kas saistīti ar iepriekš apstiprinātām korekcijām. Kopš 2022. gada inventarizācijas pārskatiem ir ievērojami samazinājies iesniegto pieteikumu par elastīguma iespēju izmantošanu skaits. Tas ir saistīts ar procentuāli izteiktu emisiju samazināšanas saistību ieviešanu, savukārt iepriekš apstiprinātās korekcijas attiecībā uz maksimāli pieļaujamo emisiju (kas joprojām ir piemērojamas saskaņā ar Direktīvu 2001/81/EK, kā paredzēts pārejas noteikumā direktīvas 21. panta 2. punktā) šā iemesla dēļ vairs nav spēkā. Kopš šīm izmaiņām 2022. gadā tika saņemts tikai viens korekciju pieteikums saskaņā ar 5. panta 1. punktu — tas tika apstiprināts un 2023. gadā atkārtoti iesniegts kā iepriekš apstiprināts pieteikums. Līdz šim Komisija par citām elastīguma iespējām, kas noteiktas direktīvas 5. pantā, pieteikumus nav saņēmusi.

### 2.2. Prognozētā 2020.–2029. gadam un periodam no 2030. gada noteikto emisiju samazināšanas saistību izpilde

Direktīvas 10. panta 2. punktā noteikts — lai novērtētu, cik lielā mērā dalībvalstis pilda savas emisiju samazināšanas saistības 2020.–2029. gadam un laikposmam no 2030. gada, tām ik pēc diviem gadiem jāiesniedz prognozes par gaisa piesārņotāju emisijām 2020., 2025. un 2030. gadam[19]. Prognozētie emisiju līmeņi 2025. gadam tiek novērtēti arī attiecībā pret lineāru trajektoriju starp 2020.–2029. gada un 2030. gada emisiju samazināšanas saistībām (saskaņā ar direktīvas 4. panta 2. punktu). Prognozēm jāaptver scenārijs "ar pasākumiem" (tikai esoši pasākumi) un attiecīgā gadījumā scenārijs "ar papildpasākumiem" (esoši pasākumi un plānoti papildpasākumi)[20]. Ja kāda dalībvalsts prognozē, ka tā visas savas emisiju samazināšanas saistības izpildīs saskaņā ar esošajiem pasākumiem, tad scenārijs "ar papildpasākumiem" nav nepieciešams. Komisija papildus dalībvalstu prognozēm veic arī savu modelēšanu, lai novērtētu atbilstības perspektīvas saskaņā ar dažādiem scenārijiem. Šīs modelēšanas rezultāti ir apkopoti trešajā pārskatā par programmu "Tīru gaisu Eiropā"[21].

[19] Direktīvas (ES) 2016/2284 10. panta 2. punktā ir sniegta atsauce uz direktīvas I pielikuma C tabulu, kurā ir sīki aprakstītas emisiju un prognožu ziņošanas prasības.

[20] Direktīvas (ES) 2016/2284 8. panta 5. punktā ir sniegta atsauce uz direktīvas IV pielikuma 2. daļu, kurā ir sīki aprakstītas prasības attiecībā uz prognozēm.

[21] COM(2022) 673 final.

Jaunākie dalībvalstu ziņojumi tika sniegti 2023. gadā. Savlaicīgi tika iesniegtas 22 dalībvalstu[22] prognozes, un tās varēja izskatīt padziļināti[23]. Attiecībā uz scenāriju "ar pasākumiem" visbiežāk tiek prognozēta neatbilstība $NH_3$ emisiju samazināšanas saistībām (gan 2020.–2029. gada periodam, gan laikposmam no 2030. gada) — tas norāda, ka ir vajadzīgi papildpasākumi $NH_3$ emisiju samazināšanai. Dati par NMGOS, $NO_x$ un $PM_{2,5}$ uzrāda līdzīgu prognozēto neatbilstību skaitu. Izņemot dažus specifiskus gadījumus, pašlaik visā ES nav problēmu ar $SO_2$ emisiju samazināšanas saistību izpildi.

Turklāt analīze liecina, ka scenārijā "ar pasākumiem" 13 dalībvalstis[24] 2025. gadā plāno izpildīt *visas* 2020.–2029. gadam noteiktās emisiju samazināšanas saistības, savukārt 2030. gadam noteikto saistību izpildi prognozē tikai astoņas[25] (sk. šā ziņojuma 1. pielikumu). Visām dalībvalstīm, kuras emisiju samazināšanas saistības nespēj sasniegt ar esošajiem pasākumiem, ir jāievieš papildpasākumi. Tomēr divas dalībvalstis, kas prognozē, ka scenārijā "ar pasākumiem" vienu vai vairākas emisiju samazināšanas saistības neizpildīs, scenāriju "ar papildpasākumiem" nav paziņojušas[26].

Tajā pašā laikā četras no 15 dalībvalstīm, kas ziņojušas par scenāriju "ar papildpasākumiem"[27], vēl aizvien savās prognozēs neparedz atbilstības panākšanu visām emisiju samazināšanas saistībām (ne 2025. gadā, ne 2030. gadā)[28]. Lai izpildītu emisiju samazināšanas saistības, šīm dalībvalstīm (kopā ar tām dalībvalstīm, kuras saskaņā ar prognozēm scenārijā "ar pasākumiem" neievēro emisiju samazināšanas saistības un kuras neziņo par scenāriju "ar papildpasākumiem") būs jāievieš papildpasākumi.

Dalībvalstu iesniegtās prognozes tika novērtētas arī attiecībā pret lineāro samazinājuma trajektoriju starp 2020.–2029. gada un 2030. gada emisiju samazināšanas saistībām (kā noteikts direktīvas 4. panta 2. punktā). Kaut arī 13 dalībvalstis plāno, ka to 2025. gada emisijas atbilst 2020.–2029. gada emisiju samazināšanas saistībām saskaņā ar scenāriju "ar pasākumiem", šis skaits samazinās līdz astoņām[29], ja 2025. gadā tās novērtē pēc lineāras samazinājuma trajektorijas (šajā analīzē izmantots scenārijs "ar pasākumiem", jo līdz 2025. gadam atlicis ļoti maz laika, lai papildpasākumi varētu dot rezultātus).

Lai varētu ticami novērtēt neatbilstības risku nākotnē, prognozēm jābūt kvalitatīvām. Tas arī ļauj dalībvalstīm pieņemt pienācīgi mērķorientētus papildpasākumus, kas vērsti uz tām nozarēm un piesārņojuma avotiem, kur vajadzīgi lielāki centieni. Komisija pārskata dalībvalstu emisiju prognozes katram ziņošanas ciklam (reizi divos gados)[30] un ņem vērā

---

22 Horvātija 2023. gadā savas prognozes neiesniedza (un tāpēc saņēma oficiāla brīdinājuma vēstuli), Spānija, Ungārija un Slovēnija savas prognozes iesniedza novēloti (pēc 2023. gada 15. maija, t. i., divus mēnešus pēc tiesību aktos noteiktā ziņošanas termiņa), savukārt Portugāle atkārtoti iesniedza 2021. gada iesniegumu. Tāpēc šīs iesniegtās informācijas kvalitāti nevarēja pārbaudīt detalizētajā tehniskajā izskatīšanā, un šeit sniegtajā kopsavilkumā tā nav iekļauta. Tā kā Vācija savas prognozes iesniedza pēc 2023. gada 26. aprīļa, bet pirms 2023. gada 15. maija, tās iesniegtā informācija tika izskatīta, bet mazāk detalizēti.

23 Detalizēts 2023. gada prognožu izskatīšanas kopsavilkums ir pieejams horizontālās izskatīšanas ziņojumā.

24 Beļģija, Bulgārija, Kipra, Čehija, Vācija, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Malta, Nīderlande, Slovākija un Somija.

25 Beļģija, Kipra, Čehija, Dānija, Grieķija, Itālija, Nīderlande un Somija.

26 Austrija un Zviedrija.

27 Sk. 2023. gada horizontālās izskatīšanas ziņojuma 3.3. nodaļu.

28 Attiecībā uz 2025. gadu: Igaunija, Īrija, Lietuva un Polija. Attiecībā uz 2030. gadu: Bulgārija, Īrija, Luksemburga un Malta.

29 Beļģija, Kipra, Čehija, Dānija, Grieķija, Itālija, Nīderlande un Somija.

30 Sk. https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_en.

jaunākās ziņošanas vadlīnijas. Komisija 2023. gadā pieņēma deleģēto aktu[31], ar ko izdara mērķtiecīgus grozījumus divos direktīvas pielikumos, kuros noteikts, ka dalībvalstīm no 2025. gada jāizmanto jaunākā veidne[32] prognožu ziņošanai, kas pieņemta saskaņā ar *UNECE* Gaisa konvenciju. Tādējādi tiks sagatavotas detalizētākas emisiju prognozes, dezagregējot emisijas avotu sektorus tādā pašā veidā, kā tas tiek darīts attiecībā uz inventarizācijas pārskatiem, un tādējādi nodrošinot dalībvalstīm labāku pamatu mērķorientētu papildpasākumu izstrādei. Jau 2023. gadā, lai gan tas vēl nebija obligāti, aptuveni puse dalībvalstu savas prognozes iesniedza vairāk dezagregētā iesniegšanas veidnes versijā.

## 3. VALSTS GAISA PIESĀRŅOJUMA IEROBEŽOŠANAS PROGRAMMU ANALĪZE

### 3.1. Juridisko prasību izpilde

Direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēts, ka dalībvalstīm ir jāpieņem valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programma (*NAPCP*), lai parādītu, kā tās plāno ierobežot ikgadējās antropogēniskās emisijas, lai izpildītu savas emisiju samazināšanas saistības. *NAPCP* ir galvenais pārvaldības instruments, kas dalībvalstīm sniedz iespēju koordinēt un saskaņot savas rīcībpolitikas un pasākumus (RPP), lai nodrošinātu emisiju samazināšanas saistību izpildi. Lai to sagatavotu, ir jāapspriežas un jāiesaista kompetento iestāžu pārstāvji no dažādiem līmeņiem un vairākām atšķirīgām nozarēm, piemēram, vides, lauksaimniecības, enerģētikas, klimata, transporta, rūpniecības un finanšu nozares. Īpašs uzsvars tiek likts uz plānu un programmu saskanības nodrošināšanu visās relevantajās rīcībpolitikas jomās. *NAPCP* noder arī tam, lai informētu par dalībvalsts piesārņojuma kontroles rīcībpolitikām un ar apspriešanu palīdzību rīcībpolitiku veidošanas procesā iesaistītu sabiedrību.

Saskaņā ar direktīvas 6. panta 10. punktu Komisija ar Komisijas Īstenošanas lēmumu (ES) 2018/1522[33] ir noteikusi *NAPCP* formātu; lēmumā ir noteikts obligātais un izvēles saturs, kura pamatā ir direktīvas 6. pants un tās III pielikuma 1. daļa. Būtiska obligātā satura sastāvdaļa ir papildu RPP, ko dalībvalstis ir izraudzījušās pieņemt, lai panāktu lielāku emisiju samazinājumu. Šie papildu RPP ir jāpaziņo, izmantojot Eiropas Vides aģentūras (EVA) izstrādāto EVA RPP tīmekļa rīku (*EEA-PaM tool*). Komisija saskaņā ar direktīvas 6. panta 9. punktu ir sagatavojusi arī *NAPCP*[34] izstrādes vadlīnijas. Šīs vadlīnijas palīdz dalībvalstīm izstrādāt *NAPCP* vajadzīgajā formātā un saskaņā ar direktīvas prasībām. Pirmā *NAPCP* bija jāizstrādā līdz 2019. gada 1. aprīlim. *NAPCP* ir

---

31 Komisijas Deleģētā direktīva (ES) 2024/299 (2023. gada 27. oktobris), ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2016/2284 groza attiecībā uz metodiku, kas izmantojama ziņošanai par prognozētajām dažu gaisu piesārņojošo vielu emisijām.

32 IV pielikuma veidne pieejama šeit: https://www.ceip.at/reporting-instructions/annexes-to-the-2023-reporting-guidelines.

33 Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2018/1522 (2018. gada 11. oktobris), ar ko nosaka vienotu formātu valstu gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmām atbilstīgi Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu, OV L 256, 12.10.2018., 87. lpp.

34 Komisijas paziņojums "Vadlīnijas gaisa piesārņojuma ierobežošanai paredzētu valsts programmu sagatavošanai saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu", OV C 77, 1.3.2019., 1. lpp.

jāatjaunina vismaz reizi četros gados vai agrāk, ja tas nepieciešams jaunu datu dēļ. 2023. gadā vairākām dalībvalstīm bija jāiesniedz atjauninātas *NAPCP*[35].

Tā kā pirmo *NAPCP* iesniegšana ievērojami aizkavējās, pret piecām dalībvalstīm 2020. gada februārī[36] un jūlijā[37] tika uzsāktas pārkāpumu procedūras par neiesniegšanu. Pēc tam visas attiecīgās dalībvalstis savas *NAPCP* iesniedza, un procedūras tika slēgtas.

Kopš 2020. gada maija (pirmajā īstenošanas ziņojumā aplūkoto iesniegto *NAPCP* iesniegšanas termiņš) Komisija ir saņēmusi un analizējusi pirmās *NAPCP* no Grieķijas, Itālijas, Luksemburgas un Rumānijas, kā arī atjauninātas *NAPCP* no Beļģijas, Kipras, Dānijas, Igaunijas, Somijas un Francijas. Komisija nesen saņēmusi arī Nīderlandes, Polijas un Čehijas iesniegtās atjauninātās *NAPCP*, taču šā ziņojuma sagatavošanas laikā to detalizēta analīze vēl nebija veikta[38]. Turklāt Īrija un Luksemburga saskaņā ar 6. panta 4. punktu iesniedza atjauninātu RPP aprakstu, kas ietverts nākamajā iedaļā.

No 10 *NAPCP*, kas saņemtas kopš 2020. gada maija, *NAPCP* vienoto formātu izmantoja sešas dalībvalstis[39], to daļēji izmantoja trīs dalībvalstis[40], bet viena dalībvalsts[41] to neizmantoja.

Direktīvas 6. panta 5. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm saskaņā ar Direktīvu 2003/35/EK[42] par *NAPCP* projektu ir jāapspriežas ar sabiedrību. No četrām dalībvalstīm, kas šā ziņojuma aptvertajā laikposmā iesniedza savas pirmās *NAPCP*, trīs[43] veica sabiedrisko apspriešanu, savukārt viena[44] nesniedza pierādījumus, ka šāda apspriešana būtu notikusi. No sešām atjauninātajām *NAPCP* divu gadījumā[45] notika sabiedriskā apspriešana, vienā gadījumā[46] informācija par to bija neskaidra, savukārt trīs[47] nesniedza pierādījumus, ka sabiedriskā apspriešana būtu notikusi.

Attiecībā uz *NAPCP* obligātā satura ziņošanu jānorāda, ka vairumā analizēto dokumentu šis saturs bija sniegts pilnībā vai arī tajā bija salīdzinoši nenozīmīgi iztrūkumi[48], bet kopumā trūka sīkāku ziņu par papildu RPP, un tas apgrūtināja padziļinātas analīzes veikšanu. Fakultatīvā satura daļā lielākā daļa dalībvalstu sniedza maz informācijas.

Prognozes, ko dalībvalstis izmantoja savā *NAPCP*, lielākajā daļā gadījumu[49] atbilst to jaunākajiem datiem par prognozētajām gaisa piesārņotāju emisijām saskaņā ar direktīvas 10. panta 2. punktu. Attiecībā uz trim dalībvalstīm[50] tika konstatētas būtiskas neatbilstības

---

35 Tā kā ne visas dalībvalstis savas pirmās *NAPCP* iesniedza līdz 2019. gada 1. aprīlim, *NAPCP* atjauninātās versijas joprojām tiks iesniegtas 2024. gadā (un vēlāk) saskaņā ar prasību tās atjaunināt ik pēc četriem gadiem.

36 Grieķija, Malta un Rumānija.

37 Itālija un Luksemburga.

38 Šajā ziņojumā iekļautā *NAPCP* analīze ir veikta pēc *NAPCP* 2023. gada starpposma horizontālās izskatīšanas ziņojuma, kas tika pabeigts 2023. gada decembrī.

39 Beļģija, Kipra, Somija, Francija, Grieķija un Luksemburga.

40 Dānija, Rumānija un Itālija.

41 Igaunija.

42 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/35/EK (2003. gada 26. maijs), ar ko paredz sabiedrības līdzdalību dažu ar vidi saistītu plānu un programmu izstrādē, OV L 156, 25.6.2003., 17. lpp.

43 Luksemburga, Rumānija un Grieķija.

44 Itālija.

45 Dānija un Somija.

46 Francija.

47 Beļģija, Kipra un Igaunija.

48 Beļģija, Kipra, Dānija, Igaunija, Somija, Grieķija, Itālija un Rumānija.

49 Beļģija, Dānija, Igaunija, Somija, Francija un Rumānija.

50 Kipra, Grieķija un Itālija.

un vienai dalībvalstij[51] — nelielas neatbilstības. Lai izstrādātu mērķtiecīgus RPP, ir svarīgi nodrošināt uzticamas un konsekventas prognozes.

Visas no dalībvalstīm saņemtās *NAPCP*, kā arī to novērtējumi ir publicēti Komisijas tīmekļa vietnē[52].

### 3.2. Ziņoto papildu rīcībpolitiku un pasākumu (RPP) analīze

Dalībvalstīm, kuras nav izpildījušas vai neprognozē, ka emisiju samazināšanas saistības spēs izpildīt ar esošajām rīcībpolitikām, savā *NAPCP* ir jānorāda papildu rīcībpolitikas un pasākumi —gan tie, kurus tās apsvērušas pieņemt, gan tie, kurus tās faktiski izraudzījušās, — saistību izpildei. Šī ziņošana jāveic, izmantojot EVA RPP tīmekļa rīku, ko pārvalda Eiropas Vides aģentūra.

Šajā iedaļā aplūkotas dalībvalstis, kas iesniegušas savu pirmo vai atjauninātu *NAPCP* (Beļģija, Kipra, Dānija, Igaunija, Grieķija, Somija, Francija, Itālija, Luksemburga un Rumānija), kā arī divas dalībvalstis (Īrija un Luksemburga), kas ziņojušas tikai par RPP atjauninājumu (saskaņā ar direktīvas 6. panta 4. punktu), kā izklāstīts 3.1. iedaļā.

Par papildu rīcībpolitikām un pasākumiem sniegto dalībvalstu ziņojumu apmērs un detalizācijas pakāpe atšķiras atkarībā no valsts un pasākuma. Balstoties uz *NAPCP* un RPP jaunāko izskatīšanu[53], vairāki trūkumi, kas konstatēti iepriekšējās izskatīšanās un apkopoti pirmajā īstenošanas ziņojumā, nepārprotami nav novērsti. Tie ir šādi:

- nepietiekama informācija, lai spriestu par to, vai RPP patiešām ir papildu raksturs un vai tie palīdzētu panākt atbilstību prasībām neatbilstošajai dalībvalstij; turklāt aptuveni trešdaļai RPP, par kuriem saskaņā ar scenāriju "ar papildpasākumiem" ziņots kā par papildu RPP, īstenošanas sākuma datumi bija krietni pirms 2023. gada, kas lika apšaubīt to "papildu" statusu;
- RPP radītā emisiju samazināšanas ietekme nav izteikta kvantitatīvi (un, ja tā ir izteikta kvantitatīvi, trūkst informācijas, lai novērtētu, vai RPP ir reālistiski), kā arī
- kopumā un atzīmējot, ka ziņošanas kvalitāte dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga, trūkst informācijas par RPP struktūru un mērķiem, kas ļautu novērtēt to ticamību.

Šie punkti attiecas arī uz pirmajām *NAPCP*, ko dalībvalstis iesniedza pēc 2020. gada īstenošanas ziņojuma. No tām Grieķija papildu RPP pieņemšanu neapsvēra, jo šī valsts plāno izpildīt visas emisiju samazināšanas saistības saskaņā ar scenāriju "ar pasākumiem", savukārt Itālija un Rumānija izvēlējās attiecīgi 24 un 33 papildu RPP, kas vērsti uz visiem piesārņotājiem. Itālijas gadījumā RPP galvenokārt ir vērsti uz enerģijas patēriņu, lauksaimniecību un transportu, savukārt Rumānijā — uz enerģijas patēriņu, transportu un rūpniecības nozarēm. Visās pirmajās iesniegtajās *NAPCP* vai nu ir izvēlēti direktīvas III pielikuma 2. daļā minētie lauksaimniecības pasākumi, vai arī sniegti pierādījumi, ka šie pasākumi jau ir ieviesti un īstenoti ar citu programmu vai rīcības plānu palīdzību.

No sešām dalībvalstīm, kuras 2023. gadā savas *NAPCP* iesniedza atkārtoti, Beļģija, Dānija un Somija papildu RPP pieņemšanu neapsvēra, jo tās plāno visas emisiju samazināšanas

---

51 Luksemburga.

52 https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_en.

53 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details (*NAPCP* pārskats) un https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/overview-of-compliant-air-pollution-policies (EVA RPP infopanelis).

saistības izpildīt saskaņā ar scenāriju "ar pasākumiem". Tālāk sniegti detalizētāki secinājumi par pārējiem paziņotajiem RPP[54].

- Saskaņā ar informāciju, kas paziņota, izmantojot EVA RPP rīku, pieņemšanai tika atlasīti 48 no 78 atsevišķajiem un pieņemšanai apsvērtajiem papildu RPP (62 % no apsvērtajiem RPP). To apsvērto RPP īpatsvars, kuri pēc tam tika atlasīti pieņemšanai, dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķīrās (faktiski atlasīto RPP daļa bija no neviena līdz visiem apsvērtajiem RPP).
- Galvenais uzdevums, kas jārisina dalībvalstīm, ir samazināt piesārņotāju emisijas no lielākajiem emisijas avotiem, kas ir lauksaimniecība ($NH_3$), sadedzināšana komercsektorā, institucionālajā un mājsaimniecību sektorā, kā arī autotransporta nozarē ($PM_{2,5}$) un rūpniecisko šķīdinātāju izmantošana (NMGOS). RPP analīze parādīja, ka dalībvalstis par prioritāti ir noteikušas RPP izskatīšanu un pieņemšanu nozarēs, kas rada lielāko daļu emisiju. Pieņemšanai ir atlasītas vairāk nekā divas trešdaļas no lauksaimniecības nozarē apsvērtajiem RPP, un pieņemšanai tika atlasīta vairāk nekā puse no apsvērtajiem RPP transporta nozarē un enerģijas patēriņa jomā. Tomēr ļoti maz RPP tika apsvērti un atlasīti ieviešanai rūpniecisko procesu un atkritumu apsaimniekošanas nozarēs.
- Viena dalībvalsts[55] EVA RPP rīkā bija sniegusi informāciju tikai par vienu RPP, kas faktiski bija visa *NAPCP*, bez papildu informācijas par atsevišķiem pieņemšanai atlasītiem RPP. Šāda informācija tika uzskatīta par nepietiekamu.

### 3.3. Saiknes starp *NAPCP* un citiem plāniem

Starp gaisa rīcībpolitikām un klimata/enerģētikas rīcībpolitikām ir daudz saikņu, jo siltumnīcefekta gāzes un gaisa piesārņotājus bieži vien emitē vieni un tie paši avoti. Tāpēc viens pasākums bieži vien var palīdzēt sasniegt gan gaisa kvalitātes, gan klimata mērķus (piemēram, tīru transporta veidu attīstīšana, labāka ēku siltumizolācija ar mērķi samazināt enerģijas patēriņu). Tomēr dažos gadījumos vienā jomā var nākties piekāpties par labu otrai (kā piemēru var minēt bioenerģijas izmantošanu mājokļu apsildei).

Gaisa un enerģētikas/klimata tiesību akti ir savstarpēji saistīti, un tajos prasīts izveidot saiknes starp *NAPCP* un nacionālajiem enerģētikas un klimata plāniem (NEKP)[56], kas iesniegti saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1999[57]. Komisijas vadlīnijās par *NAPCP* izstrādi dalībvalstis ir īpaši aicinātas *NAPCP* izstrādē apsvērt klimata un enerģētikas jomas saistību sakarā plānotās rīcībpolitikas un pasākumus. Savukārt Komisijas norādījumos[58] par NEKP atjauninājumu izstrādi dalībvalstis tiek mudinātas savus NEKP atjaunināt ciešā sasaistē ar

---

54 Tālāk sniegtā informācija ietver saskaņā ar 6. panta 4. punktu iesniegtos Īrijas un Luksemburgas ziņojumus par RPP, kā arī Rumānijas pirmo *NAPCP*, kas tika aplūkota *NAPCP* 2023. gada starpposma horizontālās izskatīšanas ziņojumā, ņemot vērā tās novēlotu iesniegšanu.

55 Francija.

56 Sk. Direktīvas (ES) 2016/2284 1. pantu (sinerģija), III pielikuma 1. daļu (prioritāšu saskanība), IV pielikuma 2. daļu (prognožu saskanība). Sk. arī Regulas (ES) 2018/1999 I pielikuma A iedaļas 5. punkta 1) apakšpunkta i) punktu, kurā prasīts ziņot par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu prognozēto ietekmi uz gaisa piesārņotāju emisijām, ko reglamentē Direktīva (ES) 2018/2284.

57 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013, OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.

58 Komisijas paziņojums 2022/C 495/02 "Norādījumi dalībvalstīm par 2021.–2030. gada nacionālo enerģētikas un klimata plānu atjaunināšanu".

*NAPCP* atjauninājumiem, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai pastiprinātu novērtējumu par plānoto rīcībpolitiku un pasākumu ietekmi uz gaisa piesārņotāju emisijām.

Ņemot vērā atšķirīgos juridiskos termiņus un kavēšanos ar *NAPCP* un NEKP iesniegšanu, to iesniegšanas datumi var nebūt saskaņoti. Tāpēc konsekvenci starp tiem abiem var nākties nodrošināt, balstoties uz NEKP projektiem. Tomēr saikne starp gaisa un klimata/enerģētikas jomām būtu jāatspoguļo galīgajos NEKP, kas dalībvalstīm jāiesniedz līdz 2024. gada 30. jūnijam. Saskaņā ar Komisijas 2023. gada novērtējumu par atjaunināto NEKP projektiem[59] vairāk nekā pusē iesniegto plānu nebija iekļauta vajadzīgā informācija par rīcībpolitiku ietekmi uz prognozētajām galveno gaisa piesārņotāju emisijām saskaņā ar direktīvu vai par *NAPCP* saskaņošanu ar enerģētikas un klimata programmām.

Saskaņā ar jaunāko novērtējumu[60] *NAPCP* kopumā ir labi aprakstītas rīcībpolitikas satvarā ietvertās prioritātes enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā. Lielākā daļa dalībvalstu ir iekļāvušas informāciju par galvenajiem siltumnīcefekta gāzu samazināšanas mērķrādītājiem, kā arī par saviem atjaunīgās enerģijas un energoefektivitātes mērķiem. Trīs dalībvalstu[61] iesniegtajā informācijā par RPP ir skaidri norādīts, ka visi RPP ir izstrādāti saskaņā ar šo valstu NEKP.

Tomēr *NAPCP* analīze liecina, ka varētu uzlabot saikni starp tīra gaisa un klimata un enerģētikas rīcībpolitikām un ka abas šīs plānošanas darbības būtu jāintegrē, lai palielinātu to pamatā esošo rīcībpolitiku rezultativitāti. Tas ietvertu sistemātiskāku novērtējumu par saikni starp gaisa un klimata un enerģētikas rīcībpolitikām — arī par sinerģiju un kompromisiem[62] starp tām. Turpmākajos izvērtējumos, kas tiks veikti gan saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1999, gan direktīvu Komisija pētīs veidus, kā uzlabot šo aspektu.

Papildus saiknei ar enerģētikas un klimata pasākumiem *NAPCP* būtu jācenšas panākt sinerģiju arī ar lauksaimniecības pasākumiem, galvenokārt ar mērķi samazināt amonjaka emisijas. Amonjaka emisijas galvenokārt rodas lauksaimnieciskās darbības rezultātā — gan no lopkopības, gan kultūraugu audzēšanas[63]. Šajā kontekstā būtisks ir Komisijas pašreizējais darbs, kas saistīts ar integrētu pieeju barības vielām, jo tas veido skaidrāku saikni starp gaisa, ūdens, augsnes, biodaudzveidības un lauksaimniecības rīcībpolitikām. Šajā ziņā vērā ņemami piemēri ir stratēģija "No lauka līdz galdam"[64] un jaunā kopējā lauksaimniecības politika.

Piemēram, Komisija ir uzraudzījusi tīra gaisa apsvērumu integrēšanu dalībvalstu 2023. gada stratēģiskajos plānos saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku 2023.–2027. gadam. Šajā kontekstā Komisija galveno uzmanību pievērš tam, lai stimulētu dalībvalstis izstrādāt un īstenot intervences un rezultātu rādītājus, kas ir tieši saistīti ar amonjaka emisiju samazināšanu, ņemot vērā *NEC* direktīvas īstenošanas problēmas, jo īpaši daudzu dalībvalstu nespēju vēl vairāk samazināt amonjaka emisijas.

---

59 COM(2023) 796 final.

60 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/52f82bad-1dae-4ead-869c-d2bf757621f2/details.

61 Kipra, Luksemburga un Rumānija.

62 Kā šādu kompromisu piemēru var minēt to, ka divas dalībvalstis (Kipra un Īrija) izvēlējās pieņemšanai RPP, kuros par prioritāriem tika noteikti NEKP paredzētie mērķi, kas bija pretrunā $NH_3$ emisiju samazinājumam. Šie RPP tika atlasīti, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas, taču tie, visticamāk, palielinās $NH_3$ emisijas, ja tos nepapildinās pasākumi, kuru mērķis ir samazināt $NH_3$ emisijas.

63 Lauksaimniecība rada vairāk nekā 90 % amonjaka emisiju ES (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/necd-directive-data-viewer-7).

64 COM(2020) 381 final.

# 4. EMISIJU SAMAZINĀJUMU IETEKMES ANALĪZE

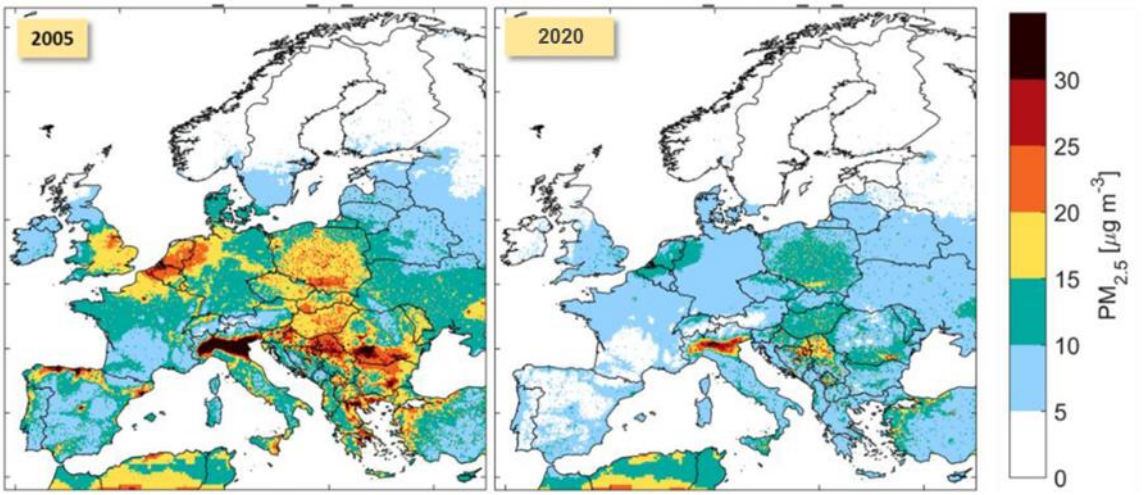
## 4.1. Ietekme uz gaisa kvalitāti un cilvēka veselību

Samazinot piesārņotāju emisijas, samazinās piesārņotāju koncentrācija, uzlabojas gaisa kvalitāte un samazinās saslimstība un mirstība, kas saistīta ar gaisa piesārņojumu[65].

2. attēlā ir parādītas smalko daļiņu ($PM_{2,5}$) — gaisa piesārņotāja ar vislielāko ietekmi uz cilvēka veselību — gada vidējās koncentrācijas izmaiņas laikposmā no 2005. līdz 2020. gadam.

Šīs kartes liecina, ka, lai gan situācija laika gaitā ir uzlabojusies[66], daudzos reģionos koncentrācija joprojām būtiski pārsniedz PVO 2021. gada vadlīnijās[67] ieteikto gada līmeni, proti, 5 $\mu g/m^3$.

Trešajā pārskatā par programmu "Tīru gaisu Eiropā"[68] ir paredzēti turpmāki uzlabojumi nākotnē, taču ar to joprojām nepietiks, lai visur sasniegtu PVO vadlīnijās noteikto līmeni, ņemot vērā sākotnējo situāciju.




**2. attēls. $PM_{2,5}$ gada vidējā koncentrācija 2005. un 2020. gadā (avots: adaptēts no trešā pārskata par programmu "Tīru gaisu Eiropā" atbalsta pētījuma[69])**

Šo koncentrācijas izmaiņu rezultātā mainās to cilvēku skaits, kuri ir eksponēti kaitīgam piesārņotāju koncentrācijas līmenim.

2. attēlā redzams ievērojams to cilvēku skaita samazinājums, kuri eksponēti $PM_{2,5}$ virs 20 $\mu g/m^3$ (no 140 līdz 14 miljoniem). Tas arī liecina, ka tikai nelielai daļai ES iedzīvotāju (2020. gadā — 31 miljonam) gaisa kvalitāte atbilst jaunākajās PVO vadlīnijās ietvertajiem ieteikumiem.

---

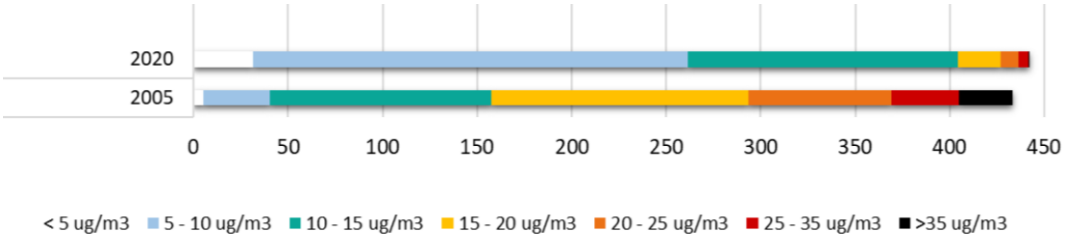
65 https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/health-impacts-of-exposure-to.

66 Novērotais $PM_{2,5}$ gada vidējās koncentrācijas uzlabojums lielā mērā nav atkarīgs no Covid-19 ierobežošanas pasākumiem. Saskaņā ar EVA sniegto informāciju to ietekme uz $PM_{2,5}$ gada vidējo līmeni nepārsniedza medianālo samazinājumu par 5 % visās monitoringa stacijās. Lielāka ietekme tika novērota attiecībā uz $NO_2$ (https://www.eea.europa.eu/publications/status-of-air-quality-in-Europe-2022).

67 https://iris.who.int/handle/10665/345329.

68 COM/2022/673.

69 *Klimont et al.*, "Support to the development of the third Clean Air Outlook", *IIASA*, 2022.




**3. attēls. ES27 valstu iedzīvotāji (miljonos cilvēku), kas eksponēti dažādām $PM_{2,5}$ koncentrācijām (avots: pielāgots no trešā pārskata par programmu "Tīru gaisu Eiropā")**

Kaut arī tendences laika gaitā liecina par situācijas uzlabošanos, 2021. gadā 97 % ES pilsētu iedzīvotāju joprojām bija eksponēti smalko daļiņu koncentrācijai, kas pārsniedz jaunākās PVO vadlīnijas.

Vislielākā smalko daļiņu koncentrācija tika novērota Centrālaustrumeiropā un Ziemeļitālijā (kā parādīts arī 2. attēlā), galvenokārt tāpēc, ka mājokļu apkurei un rūpniecībā tiek dedzināts cietais kurināmais[70].

Gaisa piesārņojums nereti īpaši ietekmē Eiropas nabadzīgākos reģionus (20 % reģionu, kuros ir viszemākais IKP uz vienu iedzīvotāju), kur $PM_{2,5}$ līmenis ir par aptuveni trešdaļu augstāks nekā bagātākos reģionos[71, 72]. Gaisa piesārņojuma izraisītiem veselības apdraudējumiem vairāk pakļautas ir tādas nepasargātas grupas kā vecāka gadagājuma cilvēki, cilvēki ar hroniskām veselības problēmām, bērni un grūtnieces, savukārt eksponētības pakāpi var ietekmēt sociālekonomiskie faktori.

Gaisa piesārņojuma negatīvās ietekmes uz veselību vispārēja samazināšana laika gaitā (laikposmā no 2005. līdz 2020. gadam gandrīz uz pusi samazinājies tādu priekšlaicīgas nāves gadījumu skaitu, kas saistīti ar kopējo eksponētību $PM_{2,5}$ koncentrācijai) ļauj ES sekmīgi virzīties uz sava nulles piesārņojuma mērķrādītāja sasniegšanu, proti, līdz 2030. gadam par vairāk nekā 55 % samazināt gaisa piesārņojuma ietekmi uz veselību salīdzinājumā ar 2005. gadu[73]. Lai turpinātu šo tendenci, Komisijas mērķis ir nodrošināt gaisa kvalitātes direktīvu pienācīgu īstenošanu. 2024. gada februārī joprojām turpinājās 25 pārkāpumu lietas par to, ka 16 dalībvalstis slikti piemēro gaisa kvalitātes direktīvas[74]. Tiesa ir pieņēmusi nolēmumu 15 lietās[75].

## 4.2. Ietekme uz ekosistēmām

Gaisa piesārņojums ne tikai kaitē cilvēka veselībai, bet izraisa arī paskābināšanos, eitrofikāciju un piezemes ozona veidošanos, un visi šie procesi nelabvēlīgi ietekmē ekosistēmas (saldūdens un sauszemes, daļēji dabiskās un lauksaimniecības ekosistēmas) un biodaudzveidību.

---

70 EVA, "Eiropas gaisa kvalitātes stāvoklis 2023. gadā", https://www.eea.europa.eu/publications/europes-air-quality-status-2023.

71 https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/income-related-environmental-inequalities-associated.

72 https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Combined-risks-and-inequalities&views=PM%E2%82%82.%E2%82%85--vs-GDP.

73 COM(2022) 673 final.

74 Attiecībā uz Beļģiju, Bulgāriju, Čehiju, Vāciju, Franciju, Grieķiju, Spāniju, Itāliju, Horvātiju, Ungāriju, Poliju, Portugāli, Rumāniju, Zviedriju, Slovēniju un Slovākiju.

75 Attiecībā uz $PM_{10}$ Bulgārijā, Grieķijā, Francijā, Itālijā, Ungārijā, Polijā, Slovākijā, Rumānijā; attiecībā uz $NO_2$ Vācijā, Grieķijā, Spānijā, Francijā, Itālijā, Portugālē un attiecībā uz $SO_2$ Bulgārijā.

Trešais pārskats par programmu "Tīru gaisu Eiropā" parādīja, ka laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam ES ekosistēmu teritorija, kurā ir pārsniegta paskābināšanās kritiskā slodze, samazinājās no 9,0 % līdz 5,5 % no kopējās ekosistēmu platības. Salīdzinot ar paskābināšanās skarto teritoriju, to ekosistēmu platība, kurās slāpekļa nosēdumi pārsniedz eitrofikācijas kritisko slodzi, ir daudz lielāka. Arī relatīvie uzlabojumi ir bijuši mazāki, jo laikposmā no 2015. līdz 2020. gadam to ekosistēmu platību īpatsvars, kurās slāpekļa nosēdumi pārsniedz kritisko slodzi, samazinājušies no 80,2 % līdz 74,9 %.

Dalībvalstu līmenī lielākais slāpekļa kritiskās slodzes pārsniegums 2021. gadā tika konstatēts Po ielejā Itālijā, pierobežā starp Nīderlandi un Vāciju, gar Dānijas un Vācijas robežu un Spānijas ziemeļaustrumos, kā arī dažos papildu "karstajos punktos" Nīderlandē un tās pierobežas zonās ar Beļģiju[76].

Tas nozīmē, ka dalībvalstīm būs jāievieš papildpasākumi[77], lai samazinātu gaisa piesārņojuma eitrofikācijas ietekmi, lai līdz 2030. gadam sasniegtu ES nulles piesārņojuma mērķrādītāju, proti, par 25 % samazināt ES ekosistēmu platību, kurā gaisa piesārņojums apdraud biodaudzveidību.

Direktīvas 9. pantā un 10. panta 4. punktā ir noteikts, ka dalībvalstīm no 2019. gada 1. jūlija reizi četros gados ir jāziņo par ietekmi uz šīm ekosistēmām, un tas jādara, par pamatu izmantojot reprezentatīvu monitoringa punktu tīklu, par kuru bija jāziņo līdz 2018. gada 1. jūlijam. Lai dalībvalstīm atvieglotu ziņošanu par ietekmi uz ekosistēmām un turpmāku analīzi, Eiropas Komisija ir publicējusi Komisijas paziņojumu[78] un fakultatīvu ziņošanas veidni, ko papildina norādījumu dokuments[79]. Abos ziņošanas ciklos (2018.–2019. gads un 2022.–2023. gads) visas dalībvalstis ir izpildījušas savus ziņošanas pienākumus.

Komisijas novērtējums par dalībvalstu pirmo ziņošanas ciklu parādīja, ka monitoringa punktu tīkls un paziņotie dati nav pietiekami reprezentatīvi un adekvāti, lai monitorētu gaisa piesārņojuma ietekmi uz ekosistēmām. Balstoties uz šajā pirmajā ziņošanas ciklā gūto pieredzi, Komisija ar EVA un dalībvalstu ekspertu atbalstu sagatavoja norādījumus par monitoringa punktu atlasi[80]. Tās mērķis ir palīdzēt katrai dalībvalstij izveidot reprezentatīvu monitoringa punktu tīklu. Fakultatīvā ziņošanas veidne[81] ir pielāgota pēc dalībvalstu un EVA atsauksmēm. Otrā ziņošanas cikla analīze liecina, ka salīdzinājumā ar pirmo iesniegšanas ciklu ir palielinājies kopējais paziņoto monitoringa punktu un parametru skaits (+14 %). Lai gan monitoringa punktu sadalījums ir vairāk saskaņots ar ekosistēmu veidu sadalījumu ES, ekosistēmu tipi "upes un ezeri" un "meža zeme un meži" vēl aizvien ir pārstāvēti pārmērīgi, savukārt aramzeme, mitrāji un virsāji/krūmāji joprojām ir pārstāvēti nepietiekami. ES mēroga novērtēšanu apgrūtina ievērojamās atšķirības starp datu kopām, ko dalībvalstis paziņojušas šajos divos ciklos (gan telpas, gan laika, gan arī

---

76 EVA (2023), "Eutrophication caused by atmospheric nitrogen deposition in Europe".

77 COM(2022) 673 final.

78 Komisijas paziņojums par ekosistēmu monitoringu saskaņā ar 9. pantu un V pielikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2016/2284 par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu (*NEC* direktīva), OV C 92, 11.3.2019.

79 https://ec.europa.eu/environment/air/reduction/ecosysmonitoring.htm.

80 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/85f4b9c0-e232-42b7-9940-9262f75ac625/details.

81 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/2922dd49-80d6-4fd1-b510-812dab4da6be/details.

monitoringa vietu tipu, mērījumu protokolu un monitorēto parametru ziņā). Tas arī liedz ieviest atsauces punktu direktīvas ilgtermiņa rezultativitātes novērtēšanai nākotnē.

Lai dalībvalstis izpildītu savus monitoringa pienākumus attiecībā uz gaisa piesārņojuma ietekmi uz ekosistēmām, tām nav obligāti jāizveido jaunas monitoringa stacijas. Direktīvā ir skaidri noteikts, ka dalībvalstīm ir jāīsteno izmakslietderīga pieeja, to koordinējot ar citām monitoringa programmām. Šķiet, ka dalībvalstis šo pieeju izmanto plaši, jo lielākā daļa datu atbilst starptautiskiem protokoliem, piemēram, tiem, ko izmanto ar starptautiskās sadarbības programmām (*ICP*) vai citām ES direktīvām. Tas samazina administratīvās izmaksas, kas saistītas ar direktīvas prasībām uzraudzīt ietekmi uz ekosistēmām.

Lai gan *NAPCP* veidnē ir noteikts, ka dalībvalstīm būtu vēlams ziņot par prognozes scenārija "ar papildpasākumiem" ietekmi uz vidi (šādas informācijas sniegšana ir fakultatīva), nevienā no līdz šim iesniegtajām *NAPCP* vai ziņojumos par papildu RPP informācija par šo ietekmi nav sniegta.

### 4.3. Izmaksas un ieguvumi, ko rada gaisa piesārņotāju emisiju samazināšana

Informācija par dalībvalstu izraudzīto rīcībpolitiku un pasākumu izmaksām un ieguvumiem dažkārt ir sniegta *NAPCP*, taču tā nav obligāta prasība. Šāda informācija bija sniegta tikai divās[82] no 10 *NAPCP*, kas analizētas šā ziņojuma vajadzībām. Lai gan atzinīgi vērtējams ir tas, ka šīs divas dalībvalstis centās sniegt aplēses, tomēr tika konstatētas vairākas nesaskanības un informācijas iztrūkumi. Piemēram, Rumānijas sniegtajā informācijā par pasākumu kopumiem, kas attiecas uz vairākiem piesārņotājiem, nav skaidrs, kā izmaksas, ieguvumi un izmaksas par tonnu samazinātā piesārņotāja ir sadalītas pa vairākiem piesārņotājiem. Turklāt, kaut arī Kipra iesniedza izmaksu aplēses par diviem atsevišķiem RPP, izmaksas par samazinātā $NH_3$ tonnu uzskatāmas par nereālām. Šīs ļoti skopās ziņas par dalībvalstu ierosināto pasākumu izmaksām var radīt šaubas par to, vai ir nodrošināts pilns finansējums to īstenošanai. Lai gan izmaksu aplēses lielā mērā ir atkarīgas no apstākļiem valstī, šo aplēšu paziņošana ļautu analizēt dažādu pasākumu relatīvo iedarbīgumu. Savukārt tas palīdzētu gūt informāciju par turpmāko rīcībpolitiku izvēli attiecīgajās dalībvalstīs vai citās dalībvalstīs (izmantojot mācīšanos no līdzbiedriem).

Komisija turpina mudināt dalībvalstis turpmākajos ziņojumos sniegt vairāk informācijas par to gaisa piesārņotāju emisiju samazināšanas pasākumu izmaksām un ieguvumiem, jo šī informācija ir būtiska turpmāko pasākumu izstrādei. Līdz nākamajai ziņošanai šo aspektu analizēs nākamajā gaidāmajā pārskatā par programmu "Tīru gaisu Eiropā", izmantojot modelēšanas metodiku.

Komisija ir veikusi izmaksu un ieguvumu analīzi turpmākajiem gadiem saskaņā ar trešo pārskatu par programmu "Tīru gaisu Eiropā". Šajā nolūkā tā ņēma vērā ieguvumus, ko sniedz mazāks piesārņojums (mazāks kaitējums veselībai un ekosistēmai un mazāks kaitējums materiāliem), salīdzinot tos ar piesārņojuma mazināšanas pasākumu izmaksām. Izmaksu un ieguvumu analīzes ietvaros tika aplēsta gaisa piesārņojuma ietekme uz veselību un ar veselību nesaistīta ietekme, un tai tika piešķirta vērtība naudas izteiksmē[83]. Tas parādīja, ka ietekme uz veselību nepārprotami pārsniedz ietekmi, kas nav saistīta ar veselību. Piemēram, *pamatscenārijā* gaisa piesārņojuma radītais kopējais kaitējums

[82] Rumānija (pirmā *NAPCP*) un Kipra (atjaunināta *NAPCP*).

[83] Kā paskaidrots publikācijā *Klimont et al.*, "Support to the development of the third Clean Air Outlook", *IIASA*, 2022, kā arī tā pielikuma 5. nodaļā.

veselībai 2025. gadā tiek piesardzīgi lēsts aptuveni 173 miljardu EUR apmērā gadā[84], savukārt kaitējums, kas nav saistīts ar veselību (materiāli, kultūraugi, meži, ekosistēmas), tiek lēsts 33–41 miljarda EUR apmērā gadā (visi 2015. gada cenās) atkarībā no novērtējuma metodes, kas izmantota, lai aprēķinātu kaitējumu ekosistēmām. Turpretī gaisa piesārņojuma samazināšanas pasākumu izmaksas ES27 valstīs 2025. gadā tiek lēstas 77 miljardu EUR apmērā gadā (2015. gada cenās) — tās ir daudz zemākas nekā gaisa piesārņojuma ietekmes izmaksas. Modelēšanas rezultāti liecina, ka scenāriji ar vērienīgākām tīra gaisa rīcībpolitikām salīzinājumā ar pamatscenāriju sistemātiski nes tiešus neto ieguvumus (t. i., ieguvumi, no kuriem atskaitītas izmaksas). Vērienīgākas tīra gaisa rīcībpolitikas arī pozitīvi ietekmē ES IKP 2030. gadā, kas salīdzinājumā ar pamatscenāriju palielinātos par 0,26–0,28 %.

## 5. CITI DIREKTĪVAS ĪSTENOŠANAS ASPEKTI

### 5.1. ES darbības direktīvas īstenošanas atbalstam

Saskaņā ar direktīvas 12. pantu Komisijai ir regulāri jārīko Eiropas Tīra gaisa forums, lai palīdzētu koordinēti īstenot ES gaisa kvalitātes tiesību aktus un rīcībpolitikas. Kopš pirmā ziņojuma 2020. gadā Komisija sadarbībā ar attiecīgajām dalībvalstīm ir noorganizējusi vēl divus Eiropas Tīra gaisa forumus — Madridē 2021. gada 18. un 19. novembrī un Roterdamā 2023. gada 23. un 24. novembrī[85]. Abi pasākumi izraisīja lielu interesi no valdības un nozares ieinteresēto personu, NVO un sabiedrības pārstāvju puses.

2021. gada Tīra gaisa forums notika pēc jaunāko PVO gaisa kvalitātes vadlīniju publicēšanas un laikā, kad tika gatavota ES gaisa kvalitātes tiesību aktu pārskatīšana. Tajā galvenā uzmanība tika pievērsta tādiem tematiem kā nulles piesārņojums un veselība, sadarbība ar pilsētām un iedzīvotājiem, iespēja vērsties tiesā un tīra gaisa sasaiste ar klimata un biodaudzveidības rīcībpolitikām.

2023. gada Tīra gaisa forumā tika turpināts darbs pie ES gaisa kvalitātes noteikumu pārskatīšanas, un tā dalībnieki pievērsās arī tādiem tematiem kā ar gaisa kvalitāti saistītā sociālā nevienlīdzība, telpiskā plānošana un multimodālais transports, jūras transporta radītās gaisa piesārņotāju emisijas, veselīgs dzīvesveids, prasmes un darbvietas tīram gaisam, kā arī zināšanu apmaiņa.

Lai palīdzētu īstenot pamatiniciatīvas un pasākumus, kas izklāstīti Nulles piesārņojuma rīcības plānā, Komisija sadarbībā ar Reģionu komiteju ir izveidojusi arī Nulles piesārņojuma jautājumos ieinteresēto personu platformu[86].

Šī platforma pulcē ieinteresētās personas un ekspertus no dažādām rīcībpolitikas jomām, piemēram, veselības, lauksaimniecības, pētniecības un inovācijas, transporta, digitalizācijas un vides jomas. Tās mērķi ietver kopīga redzējuma izstrādi par to, kā panākt nulles piesārņojumu, risināt savstarpēji saistītas problēmas, piemēram, stiprināt kopīgu vides un veselības programmu, kā arī izstrādāt labu praksi transversālos jautājumos un dalīties ar to.

---

84 Rēķinot ietekmi tikai no eksponētības piesārņotājiem koncentrācijās, kas pārsniedz PVO vadlīnijās noteiktos līmeņus, piemērojot konservatīvu metodi priekšlaicīgas nāves gadījumu (*VOLY*) novērtēšanai un pilnībā izslēdzot $NO_2$ ekspozīcijas radīto ietekmi, lai izvairītos no iespējamas dubultas uzskaites.

85 https://environment.ec.europa.eu/topics/air/clean-air-forum_en.

86 https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-stakeholder-platform_en.

Komisija palīdz dalībvalstīm īstenot direktīvu, izmantojot arī spēju veidošanu un Gaisa kvalitātes ekspertu grupu. Komisija 2022. gadā rīkoja spēju veidošanas darbsemināru[87], lai izplatītu labas prakses piemērus attiecībā uz vairākiem gaisa piesārņotāju emisiju prognožu un *NAPCP* sagatavošanas aspektiem.

Komisija atbalsta dalībvalstis, arī izmantojot rīku *TAIEX-EIR PEER 2 PEER*[88]. Nesens šāda atbalsta piemērs bija *TAIEX* ekspertu misija, kas vienai dalībvalstij palīdzēja uzlabot tās gaisa piesārņotāju emisiju inventarizācijas pārskatu. 2024. gada rudenī ir plānots *TAIEX* daudzvalstu darbseminārs par lauksaimniecības pasākumiem amonjaka emisiju samazināšanai. Arī tehniskā atbalsta instruments[89] var dalībvalstīm palīdzēt reformēt tīra gaisa rīcībpolitikas vai uzlabot to rezultativitāti.

Komisijas Kopīgais pētniecības centrs ir izstrādājis lauksaimniecības emisiju aplēšu rīku *AgrEE*[90], lai palīdzētu dalībvalstīm uzlabot emisiju inventarizācijas pārskatus lauksaimniecības nozarē.

Turklāt kopš 2014. gada datus un informāciju par gaisa kvalitātes līmeņiem un tendencēm valstu un Eiropas līmenī nepārtraukti nodrošina programmas *Copernicus*[91] atmosfēras monitoringa pamatpakalpojums (*CAMS*). Ritot sadarbībai ar *Copernicus* klimata pārmaiņu pakalpojumiem, ir izstrādāts tīmekļa rīks[92], kas rāda, vai kāda ES dalībvalsts konkrētā gadā piedzīvojusi ārkārtīgi aukstu ziemu vai ārkārtīgi sausu vasaru, jo šī informācija ir būtiska, lai izmantotu direktīvas 5. panta 2. punktā paredzētās elastīguma iespējas. Šis tīmekļa rīks nodrošina, ka Komisijas novērtējums par minētajiem pieteikumiem elastīguma iespēju izmantošanai būs konsekvents un pārredzams.

Komisija kopā ar EVA 2021. gadā izveidoja Eiropas gaisa kvalitātes indeksa tīmekļa vietni[93] un lietotni mobilajām ierīcēm, kas lietotājiem palīdz labāk izprast gaisa kvalitāti mājokļa vai darbavietas tuvumā.

### 5.2. ES līdzekļu apguve direktīvas mērķu atbalstam

Direktīvas 7. pantā noteikts, ka Komisija "cenšas atvieglot [dalībvalstu] piekļuvi esošajiem Savienības līdzekļiem", lai atbalstītu direktīvas mērķu sasniegšanu. Direktīvas 11. panta 1. punkta c) apakšpunktā noteikts, ka Komisijai par līdzekļu apguvi ir jāziņo.

Gadu gaitā dalībvalstis gaisa kvalitātes uzlabošanai ir sekmīgi izmantojušas ES finansējumu, un tas ir pieejams dažādu finansēšanas programmu ietvaros. Ar šo finansējumu tīra gaisa projekti tiek vai nu atbalstīti tieši, vai arī tīra gaisa mērķi tiek sekmīgi iekļauti citās investīcijās (piemēram, infrastruktūrā, lauku un reģionu attīstībā). Vairāki programmu "*LIFE*", "Apvārsnis 2020" un "Apvārsnis Eiropa" projekti atbalstīja

---

87 https://circabc.europa.eu/ui/group/cd69a4b9-1a68-4d6c-9c48-77c0399f225d/library/b879b074-ef81-4221-b463-d334595e03d8/details?download=true.

88 https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review/peer-2-peer_en. Šis rīks atbalsta daudzvalstu darbseminārus, izpētes vizītes vai ekspertu misijas uz pieprasītāju dalībvalsti.

89 Tehniskā atbalsta instruments ir ES programma, kas sniedz ES dalībvalstīm īpaši pielāgotas tehniskās zināšanas reformu izstrādei un īstenošanai (https://reform-support.ec.europa.eu/index_lv).

90 https://edgar.jrc.ec.europa.eu/agree_tool/public/ (lai tam piekļūtu, nepieciešama autentificēšanās sistēmā *EU Login*).

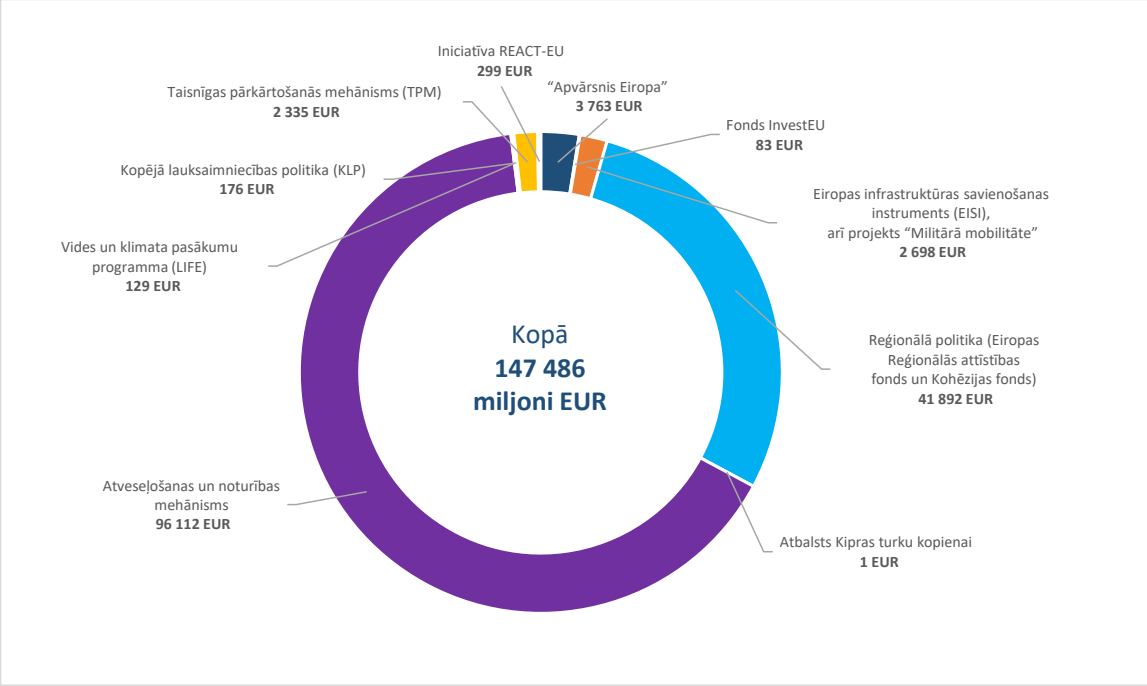
91 *Copernicus* ir ES kosmosa programmas Zemes novērošanas komponents.

92 https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/software/app-necd?tab=overview.

93 https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index.

piesārņotāju emisiju samazināšanu, kā arī monitoringu un iedzīvotāju informētības uzlabošanu gaisa piesārņojuma jautājumos.

Lai uzraudzītu, kā dalībvalstīm sokas ar ES līdzekļu apguvi, Komisija ir izstrādājusi metodiku[94], kā novērtēt, kādā apmērā katra finansējuma plūsma palīdz sasniegt tīra gaisa mērķus. Komisija sava budžeta projekta ietvaros katru gadu ziņo tīra gaisa mērķiem piešķirto finansējumu, sniedzot ziņas par katru relevanto finansēšanas programmu. 2023. gadā publicētie skaitļi liecina, ka tīra gaisa mērķim 2021.–2027. gadā no ES budžeta (arī *NextGenerationEU*) ir atvēlēti 147 miljardi EUR jeb 8,3 % no daudzgadu finanšu shēmas. 4. attēlā ir parādīts prognozēto tīra gaisa mērķim paredzēto izdevumu īpatsvars visās programmās[95]. Tiek prognozēts, ka vislielāko ieguldījumu pašreizējā plānošanas periodā nodrošinās Atveseļošanas un noturības mehānisms, kā arī Eiropas Reģionālās attīstības un kohēzijas fonds.




**4. attēls. Prognozētais devums tīra gaisa mērķu sasniegšanā 2021.–2027. gadā (miljonos EUR). Piezīme: KLP finansējuma aplēse attiecas tikai uz 2021. un 2022. gadu (avots: Eiropas Komisija ([96])).**

94 Izklāstīts pirmā īstenošanas ziņojuma (COM(2020) 266 final) 4. pielikumā un papildināts ar informāciju, kas pieejama šajā tīmekļa vietnē: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_en#clean-air-methodology.

95 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_en. Kā paskaidrots metodikā, KLP finansējuma aplēses pamatā ir tikai 2021. un 2022. gads un esošā metodika tīra gaisa mērķu sasniegšanas izdevumu izsekošanai, kas izstrādāta 2014.–2020. gada DFS. Turpmākajos gados (proti, 2023.–2027. gadā) metodika tīra gaisa mērķu sasniegšanas izdevumu izsekošanai tiks pielāgota mainītajiem KLP īstenošanas nosacījumiem šajos gados.

96 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/green-budgeting/clean-air-tracking_en.

### 5.3. Saikne ar starptautiskiem nolīgumiem

Direktīva ir cieši saistīta ar *UNECE* Konvenciju par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos (Gaisa konvencija) un tās protokoliem[97], un starp abiem tiesiskajiem režīmiem tiek veidota pēc iespējas ciešāka sadarbība, jo īpaši attiecībā uz ziņošanu par emisiju inventarizācijas pārskatiem un prognozēm. Ar EVA atbalstu ir izstrādāta un pastāvīgi tiek uzlabota kopīga inventarizācijas rokasgrāmata, kurā izklāstīta vienota metodika[98]. Saskaņā ar Gaisa transporta konvenciju regulāri tiek publicēti arī norādījumi [99, 100].

Attiecībā uz 2020.–2029. gada periodam noteiktajām emisiju samazināšanas saistībām direktīva un Gaisa konvencijas grozītais Gēteborgas protokols, kas stājās spēkā 2019. gada 7. oktobrī, lielākoties sakrīt. Gēteborgas protokols tika nesen izskatīts Gaisa konvencijas satvarā, un tā būs izdevība izvērtēt iespējas šos abus tiesiskos regulējumus vēl salāgot, cita starpā izstrādājot pieeju attiecībā uz, piemēram, metāna un melnā oglekļa emisijām. Izskatīšanas rezultātā Gaisa konvencijas puses 2023. gada decembrī pieņēma lēmumu sākt Gēteborgas protokola pārskatīšanas procesu. Pārskatīšanas process sāksies 2024. gadā, un mērķis ir pabeigt sarunas līdz 2026. gada beigām.

## 6. SECINĀJUMS

Lai nodrošinātu savlaicīgu gaisa piesārņotāju emisiju samazināšanu, rezultatīvi veicinātu cilvēka un ekosistēmu veselības uzlabošanu un īstenotu nulles piesārņojuma ieceri saskaņā ar Eiropas zaļo kursu un tā Nulles piesārņojuma rīcības plānu, ir ļoti svarīgi, lai direktīvas īstenošana jau no paša sākuma tiktu ievirzīta pareizā gultnē.

Tāpēc Komisija jau no paša sākuma ir sekojusi līdzi gadījumiem, kad dalībvalstu gaisa piesārņotāju emisiju inventarizācijas pārskatos konstatētas neatbilstības. Komisija arī cieši uzrauga dalībvalstu sekojumpasākumus uzsāktajās lietās un tās aicina veikt reālus pasākumus atjauninātu rīcībpolitiku un pasākumu veidā (un vajadzības gadījumā savlaicīgi iesniegt atjauninātas *NAPCP*) saskaņā ar tiesību aktos noteiktajiem termiņiem.

Visiem piesārņotājiem, attiecībā uz kuriem direktīvā ir noteiktas emisiju samazināšanas saistības, jāpievērš pastāvīga uzmanība. Tas ir īpaši svarīgi tāpēc, ka nākotnē gaidāma stingrāku emisiju samazināšanas saistību ieviešana — tās būs spēkā no 2030. gada —, kā arī ņemot vērā mērķi ES gaisa kvalitātes standartus pilnīgāk pieskaņot PVO 2021. gada gaisa kvalitātes vadlīnijām[101]. Īpaši problemātisks piesārņotājs vēl aizvien ir amonjaks, un attiecībā uz to izredzes izpildīt direktīvā noteiktās emisiju samazināšanas saistības joprojām ir vājas. Lai dalībvalstīm palīdzētu sasniegt šo konkrēto mērķi, direktīvā bija iekļauts pielikums, kurā izklāstīti (obligāti un fakultatīvi) pasākumi un uzskaitītas vispāratzītas praktiskas pieejas, par kurām pierādīts, ka tās samazina amonjaka emisijas. Dalībvalstīm ir jāpastiprina centieni nodrošināt, ka šie pasākumi un prakse tiek faktiski īstenoti, arī sadarbojoties ar attiecīgajām ieinteresētajām personām un nodrošinot

97 https://ec.europa.eu/environment/air/policy/index.htm.
98 https://unece.org/emissions-reporting.
99 https://unece.org/publications/environment-policy/air-convention.
100 https://unece.org/gothenburg-protocol.
101 Komisija 2022. gada 26. oktobrī ierosināja pārskatīt gaisa kvalitātes direktīvas un to ietvaros arī ES gaisa kvalitātes standartus (COM(2022) 542 final/2). Padome un Parlaments 2024. gada sākumā panāca politisku vienošanos par pārskatīto direktīvu (https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2024/02/20/air-quality-council-and-parliament-strike-deal-to-strengthen-standards-in-the-eu/).

saskaņotu pieeju citiem valsts procesiem, piemēram, kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu īstenošanai.

Attiecībā uz citiem reglamentētiem piesārņotājiem tiešs labums ir gūts no vērienīgākām enerģētikas un klimata rīcībpolitikām — tiesību aktu paketes "Gatavi mērķrādītājam 55 %", plāna *REPowerEU* un pavisam nesen — 2040. gada klimata mērķrādītāja plāna[102]. Šīs iniciatīvas dod būtisku ieguldījumu arī tīra gaisa mērķu sasniegšanā, jo vērienīgākas klimatiskās ieceres nozīmē lielāku energoefektivitāti un ātrāku nededzināmu atjaunīgo energoresursu ieviešanu. Tas jo īpaši attiecas uz smalko daļiņu, slāpekļa oksīdu un sēra dioksīda emisijām. Lai maksimāli palielinātu šos līdzieguvumus, ir svarīgi, lai dalībvalstis attiecīgi koordinētu valsts plānošanas procesus. Tas nozīmē, ka NEKP un *NAPCP* vajadzētu būt savstarpēji saskanīgiem — dalībvalstis tiek mudinātas to ņemt vērā, izstrādājot savus NEKP, kas jāpabeidz līdz 2024. gada jūnijam, un atjauninot savas *NAPCP*.

Komisija turpina dalībvalstis direktīvas īstenošanā dažādi atbalstīt. Kā piemēru var minēt spēju veidošanas atbalstu, kas galvenokārt izpaužas kā rūpīga dalībvalstu inventarizācijas pārskatu, prognožu, *NAPCP* un iesniegto ekosistēmu datu izskatīšana. Šis uzdevums ietver informācijas un viedokļu apmaiņu ar dalībvalstu ekspertiem, un tā rezultātā tiek sniegti praktiski ieteikumi, kā uzlabot nākotnē iesniedzamos dokumentus. Tas ir svarīgi tāpēc, ka, lai informēti un mērķorientēti vērstos pret emisiju avotiem, ir nepieciešami kvalitatīvi dati. Citi atbalsta veidi, kas dalībvalstīm pieejami pēc pieprasījuma, ir tehniskā atbalsta instruments, rīks *TAIEX-EIR PEER 2 PEER* un apmaiņa starp ieinteresētajām personām. Visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi ir tas, ka arī turpmāk būs pieejams ES finansējums ar tīru gaisu saistītu iniciatīvu atbalstam.

Papildinot šo ziņojumu, 2024. gada beigās gaidāmajā ceturtajā pārskatā par programmu "Tīru gaisu Eiropā" tiks sniegta atjaunināta analīze par izmaksām un ieguvumiem, kas saistīti ar direktīvas mērķu sasniegšanu, un tiks uzsvērtas papildu darbības, kas nepieciešamas valstu un ES līmenī. Abi dokumenti tiks izmantoti gaidāmajā direktīvas izskatīšanā, kas jāpabeidz līdz 2025. gadam un kurā direktīva un tās īstenošana tiks analizēta sīkāk.

[102] COM(2024) 63 final.